

TÓTH LAJOS

AZ ÉLET FALA

(Befejező rész)

A

következő jelenet sokáig élt még bennem, s valahányszor rá gondoltam, mindig kemény elszántság vett rajtam erőt... Adj erőt, emlék! Eddig nem könnyítettem semmit a múltba nézés második útja. Újra végigszenvedtem a húsz év előtti tragédiát... s a tetejébe úgy érzem, a teher is folyton csak nő... Testem fáradt

n minden porcikájában... Mi ez? Hallucinálok?

Sárga karikák kezdtek szemem előtt keringeni, melyek egész az arcomig jutottak. Majd középen megjelent egy vigyorgó arc. Soha nem láttam még hasonló arcot; félelmetes vigyorból, kidülledt szemekből és kitágult orrcimpákból állt, s amikor megszólalt, hangja messziről jött:

— Tartsd a falat, János! — mondta, és milyen rémítő hangja volt!... Már várlak!...

Majd eltűnt a látomás! Egy bevágott ajtó dörrenésével és a végtelenből halló kacagással vége lett a pillanatképnek...

Pokoli jelenet volt, akár ott, a csónakban...

Előző felszólító szavaimra, ami bátorítás akart lenni, az egyik lány — egy lacsony, molett szőke — felugrott, és kacagásból sírásba fulladó hangon valószínűleg őrvöngeni kezdett:

— Hogy ő megment!... Ó!... Hahaha!... Anyu! Apu! Ha tudnátok!... Teljesen kimerült, félájultan összerogyott...

A lányok egy-két pillanatra megmerevedtek. De én?... A kitörés valóságilag megbénított!...

— Az igaz — villant át agyamon a gondolat —, nem vagyok kétméteres örvöngő, de viszem a csónakot!... Megsértődtem!...

Hiúsági sérelmem makacssá tett. Behúztam az evezőket, és idegességemben harapdáltam az ajkaim. Vártam...

A kísértetiesen ható őrvöngő kacagás halálfélelmet ébresztett a már-már lecsillapuló lányokban. Felugráltak, majd újra ledobták magukat, oldalt dőltek, előre-hátra himbálóztak, ahogyan kitört sírásuk magával hozta.

A veszély ott járt a szakadék szélén. Egyetlen erősebb billenés jobbra vagy balra, s a halál markába kerülünk...

Erősen kellett magamon uralkodnom, hogy még egy-két percig ne evezek...

— Mint most, hogy továbbra is tartsam a falat!...

Végre!

Kissé megnyugodtak, vagy észrevették, hogy nem evezek, de majdnem gyszerre felém rántották fejüket, és néztek, néztek mintegy semmit nem értve, hogy mért ülök úgy, mint egy szobor, hogy mért nem evezek...

— Ha még egyszer vakrémületet csinálnak, beugrom a vízbe, itt hagyom magukat... Kiúszom a partra; sem a víztől, sem a vihartól nem félek! Megértették? Nem félek egyiktől sem!... Bízbanak hát bennem, hiszen haladunk, hamarosan megérkezünk!...

Ez hatott. Néma csend lett. Halálos félelmükben összebújtak, középre tömörültek... Lehet, hogy megnyugodtak...

Az újra átélt múlt sorsdöntő kétperces várakozása idegileg kimerített. Visszazuhantam a jelenbe, ami megpróbáltatásokban talán még súlyosabb...

A szél hullámos lökései mozgatják az elnyílt felsősor tégláit, melyek nyikorognak...

Gondolatban szembe állok önmagammal, s nézem megkínzott arcom, megfeszített lábaim és falhoz tapasztott karomat...

— Paradoxon helytállás!...

Különös játéka a sorsnak! Most már ember vagyok, de elpusztulok, hogy az is maradjak...

Az elmúlt percekben még a társadalmi falak súlyát éreztem... Most ez jelenti számomra az élet falát!...

Megint zörög valami! Mintha egy vödört borítottak volna fel... Csak legalább a Jóska lenne már!... Most már nyugtalanít ennek a fiúnak a távolmaradása is. Valami baj érhetne. Teljesen lehetetlen, hogy őt eső, szél, vihar viszatartsa, ha ott végzett — és minden rendben van!... Mi történhetett?...

Arcom belepi a malterpor, homlokomról a szemembe folyik a meszes lé: marja.

— Legalább az arcom megtörölhetném!... Ha egy kis vizet ihatnám!...

Akkor a csónakban fegyelmet teremtettem és hitet ébresztettem!

— Most is erre van szükség! — Önfegyelemre! Túrni és helytállni!...

A szántódi rév felé tartottam. Legalábbis úgy éreztem, arra haladok. Kimerült, fáradt voltam, de túl a verejtékgyöngyökön. Most a szám kezdett kiszáradni. A tempót tartottam. Nem siettem, pedig már jócskán elmúlhatott tíz óra. Kínosan múltak a percek, gyötrelmesen a félórák. A hajamról a csorgó verejték megszűnt, de még mindig pokolban jártam; ajkaim égtek, s nyelvem akár a tapló...

Ilyenkor jelentőséggel bír minden apróság!...

Az evezők monoton csobbanása — haláltáncritmus! Ujjaim acélbilincsként markolták át az evezők nyelét, egy pillanatra sem lazulhat a markolás ereje; a hullámoknak ellenállás kell! Ajkaim is zártak. Szemeim kicsire vonom, mert az örökös szél fújása marja...

A távolodó égzengéseket egy-egy felvillanó villámfény kíséri. A megvilágított csónakban egymásra borulva ülnek a lányok, szuszogva, szipogva, remegve...

Államtitkárok, gyárosok, bankigazgatók lányai kuporognak előttem a csónak fenekén. Gazdag csemeték, de most valamennyi szegényebb nálam. Nálam akinek semmim sincs erős hitemen kívül, hogy élve érünk partot.

Ez is egy groteszk iróniája a sorsnak! Erőmet, egészségemet áldozom másokért, azokért, akik nem is vesznek róla tudomást, mert nem tudják, hogy ez áldozat! Úgy gondolják: kötelesség!...

A csónak elejének ütődő hullámok, a fröcskölő víz sistergő hangja s a széles füttyülése démoni ritmussal ismétlődnek!...

Tempóm ez ideig nem gyorsult, nem lassult. Ez mentett meg: az erőbeosztás!...

Fent az égen, ide-oda pásztázó szürke fénycsikok jelennek meg...

— Ezek reflektor fénycsóvák! Keresnek bennünket!

Ez megnyugtatólag hat rám. Úgy érzem, most már nem vagyunk egyedül! Már gondolatban is alig tudok kikapcsolódni a pillanat hatása alól; agyam-
ba maródott a viharelemek szabályos visszatérése... Ajkaim újra nedvesnek
érezem, s nyelvem is engedett merevségéből.

Éjfél elmúlt, amikor befordultam Szántódon a kompikötőbe. Az evezőket
behúztam, hátul leengedtem a vasmacskát, és megkértem a lányokat, hogy egy-
két percig maradjanak még ülve, csendesen, majd kidobtam a csónak kikötő-
láncát.

A lánc zörgésére a szolgálati fülkéből kikiáltott egy hang: — Szent Imre-
csónak?...

— Igen — kiáltottam vissza —, az utasaival! Csavarja már a láncot a be-
tontuskóra, és hozzon egy karoslétrát is, ha van!

A hang gazdája, aki nem volt más, mint az ügyeletes matróz, még nem
bújt elő, de visszakiáltott:

— Várjon egy pillanatra, rögtön segíték, de előbb telefonálok, már százan
várják ezt az értesítést!... Majd hallható lesz, amint jó hangosan mondja a
telefonba: — Megérkeztek... igen, valamennyien!... Azután kiszaladt, ma-
gával hozva a kért karoslétrát is, amit rögtön leeresztett hozzám a csónakba.
Közben zseblámpát gyújtott, a láncomat egyszer rátekerte a tuskóra, visszalép
a csónakhoz, és segíti az egyenként felmenő lányokat.

— Segíték! Tessék, tessék... De régóta várják már magukat!... Riadó-
zatták az egész Balatont, és mégsem találtak magukra... Jaj, de fázhatnak, de
remegnek... Na, gyorsan melegre kell bújni!... Mi lesz itt mindjárt... Már
rohannak a várakozók...

Közben mindenki elhagyta a csónakot.

Futó léptek dobogása, jajongó szülők sikongatása, a bárból érkezett tánc-
partnerek rohanása, az ülülő összes alkalmazottjának, diáklányának, diákjá-
nak futása a rév felé túlharsogta a vihar füttyülő hangját.

Egy autó reflektorfénye megvilágította az utat, így láthatóvá vált a néven
szólított, amint karjait kitérve fut a neki kedves hang felé...

Az autó egy gyors kanyarral megfordult a matrózfülke előtt, megvilágítva
újra a két csoport összetalálkozását...

Síró-nevető ölelgetések, szorongató csókok...

Az autó tulajdonosa, Patkós államtitkár, gyorsan kiugrik kocsijából, és
karjába kapja az öt váró lányát:

— Édesem, mindenem, gyönyörűm! Soha többé nem ülsz csónakba!...
Majd leereszti. — Ül a kocsiba, rögtön jövök... Gyors léptekkel megy az ör-
fülkéhez, s az éppen kilépő matróznak egy tízpengőst nyom a markába:

— A jó hírért! Ez a tízes a magáé!... Azután megfordul, kocsijához fut,
beugrik és elhajtat...

Én ott maradtam a sötétségben, észrevétlenül, mindenki által elfelejtve...

Felhúztam a vasmacskát, felyomtam a karoslétrát, visszarántottam a ki-
kötőláncot, s jó hangosan elköszöntem:

— Köszönöm a segítségét! Itt a létra is!... Azután visszaültem a helyemre,
betettem az evezőket, és megindultam szállásomra a még mindig haragos hullá-
mokkal küszködve...

Hangomra, a zörgésre a matróz kiugrott a fülkéből, ahol ismét egy telefon-
hívásra válaszolt, kifutott a móló végére. Éppen villámlott, s így jól látható
volt, amint egész testét kihúzza, jobb kezét felemeli és integet, kiabál felém —
utánam...

— Várjon, barátom!... Hahó!... Itt egy tízes, ez a magáé!...

— Aki kapta, annak adták! Tegye csak el!... Jó éjszakát! — válaszoltam tovább haladva.

De a matróz nem nyugodott ebbe. A MAFC-ból kiáramló fénycsíkok keletében jól kivehetően láttam, amint dühösen tépi darabokra a tízpengőst, és feldobja a levegőbe... A szél felém hozta a hangot, s így minden szavát hallottam:

— Ne segítsen isten, ha én ezt elteszem!... Ilyen dolgot, ilyen uraktól!... Még csak meg sem köszönték neki!... Azután elfordult, az üdülő felé nézett és egy nagyot köpött: pfuj!...

Ezekben a percekben erről az emberről megtudtam mindent, pedig soha életemben nem láttam se előtte, se utána: talpig rendes férfi volt!...

Halálos fáradtan értem a szállásomra, majdnem négykézláb másztam az ágyra. Ahogy voltam, úgy dőltem rá, és pillanatok alatt elringatott a kimerültség bölcsője... álomba merültem...

Ez hiányzik nekem is most! Az alvás! Egy jó hencser, amin elnyúlhatnék... legalább tíz percig. Megváltás lenne!...

Szóta többször végiggondoltam megérkezésünket a révbe, a kiszállást... és — nem tehetek róla — annak a világnak a kegyetlen önzése maradt meg bennem!... Ez tükrözik vissza. Az igaz, a nagy cselekedetek iránt közömbösek az emberek. Az is — akkoriban — és ez is most, afféle szürke, hétköznapi nagy cselekedet, ismeretlen hőstett, mely a nagy nyilvánosságtól árnyékban marad... Pedig hát a nagy cselekedetek a helytállás alapjai!...

A látványos, híres cselekedetéről beszél a világ!... A nagy cselekedetek végrehajtói a titkot is magukkal viszik a sírba... Mert olyanok!...

Ez a fal számomra egy végzetes nagy cselekedet lesz! Rám zuhan és agyonvág a géppel együtt!...

Már nem sokáig bírom. A vihar még tombol, eltarthat fél napig is. Segítség nem jön...

Agyamban zavarosan kergették egymást a gondolatok. Ez a lelki zűrzavar felingerelt. Dühös kitöréssel kiabálni kezdtem:

— Ehhez kellett nekem a megalázás, a lenézés, a koplalás, a vasszorgalom útján megszerzett mérnöki diploma?...

Érzem, hogy a lemondás gondolata hatalmába akar keríteni. A meg nem értésnek afféle önszomorítása. De nem engedem, hogy erőt vegyen rajtam...

— Mit ért akkor az eddigi verejtekontás, erőm pazarlása, ha bedől a fal, és vége mindkettőnknek!?... Ha nem tartom tovább, lemondok arról, hogy másképp legyen!...

— Lemondani?...

Nem!

— Az ilyen helytállásról soha nem mondok le!...

Bár kifakadtam, tiltakoztam önmagamban, közben kénytelen voltam megállapítani, hogy még semmit nem tettem, csak hát éppen tartom a falat... A másik pillanatban azonban már feltört belőlem:

— A falat tartom, a veszélyt! Ez semmi?! Most ez a valami!

Az ellenkezés hangja újra megszólalt bennem:

— De csak tartom! A falat... s ezzel állandósítom a bizonytalanságomat!...

A szél megint becsapott egy csomó malterport, ami szemembe, számba hullt... Felingerelt, ismét dühös, ösztönös kitörés szakadt fel belőlem:

— Abbahagyom, nem tartom! Düljön be, csapjon agyon... Azt a rettene-tes mindenségét annak a komisz sorsnak, annak a cudar világnak, amely ed- dig csak dülő falakat tartogatott számomra!...

— Hogy mennyi bajom van ezekkel a falakkal! — robbant ki belőlem egy életen át visszatartott keserűség.

— Az egyik fajtája előttem áll; érvényesülésem előtt! Kemény, igazi grá- nitfal! Ezen még nem tudtam átjutni. Valami mindig visszaránt, visszalök... Nincsenek kapcsolataim!...

— A másik fajta a szegénység fala. Ez folyton-folyvást kísér. Hűségesen, egy életen át, lépten-nyomon! És mindig düledezik... És ezt a fajtát mindig tartanom kell!

— De miért kell tartanom? Mert olyan vagyok, aki erre született?...

Önmagammal vitatkozva, gondolatban azonnal válaszoltam is:

— Nem! — Aki erre kényszerült!...

— Hát nem tartom! Se azért, se ezért!

— Kidöntöm!...

Nem ismert furcsa meleg borzongás futott rajtam keresztül.

Mennyi harc árán, mennyi megpróbáltatás révén jut el az ember a helyes felismeréshez!...

— A düledező falakat ki kell dönteni!...

Ujjongani szerettem volna!

— Kidöntöm, és megmentem a magam és a gép életét... A jövőnket!...

S lázas izgalommal készülődtem a falkidöntéshez...

Pedig már volt egy példa életemben hasonló helyzethez... De az a gyalá- zat fala volt...

Mélyen aludtam; kábán, féláljultan... Alig egy-két órát pihenhettem, ami- kor Mariska megrázta a vállam:

— Jánoska — hallottam messziről jövet a hangját —, tessék azonnal fel- jönni, hivatja a méltóságos asszony!...

Húzott az ágy, mázsás súllyal nyomott a fáradság, de az asszony megszó- lító nevét hallva elfogott a düh, az ingerült indulat, felrántottam magam:

— Most jöttem meg, Mariska!... újra visszaestem... — Mondja, hogy ké- sőbb!... Nem tudtam többet mondani, nem volt hozzá erőm...

De Mariska nem tágitott, szegény. Hangja síróra vált, kissé fölém hajolt, s úgy súgta a fülembe, hogy agyamba nyomja a szavakat:

— A méltóságos parancsolta, Jánoska, hogy maga nélkül vissza ne men- jek... És pityergett...

A düh, az utálat az asszony iránt, ez iránt az embertelen cselekedete iránt legyűrte a fáradságot, kimerültséget, és kegyetlen, bosszúálló erőt kölcsönzött. Felugrottam az ágyról, és úgy, ahogy ledőltem, a kis rövid sortban, trikóban és dorcócipőben megindultam...

— Menjünk hát, ha muszáj! — Majd enyhültebb hangon a lányhoz for- dulva, aki mit sem tehetett arról, amit parancsoltak neki, szóltam: — Ne sír- jon, Mariska!...

A méltóságos asszony a hallban, az asztal mögött állt. Úgy láttam, meg- rebbent, amikor felrántottam az ajtót, és köszönés nélkül megálltam előtte:

— Ilyen embertelen szolgálatról nem beszéltünk!...

Fejét, hangját felemelte, kihúzta magát, hogy tartsa méltóságát:

— Hívtam, mert közölni kívánom, a továbbiakban nem tartunk igényt a szolgálataira... Botrányos elmaradása a csónakkal, számunkra kellemetlen per-

ceket szerzett! Vonata ötkor indul! Öltözzön és távozzék!... Mielőtt kiment volna, még egyszer visszafordult: — A bére ott van az asztalon!...

Az asztalra néztem. Tízpengőnyi aprót láttam mindössze. Agyamban egymást kergették a gondolatok: — Napi háromhatvanával, hacsak harminc napot számolnék is — holott harmincötöt dolgoztam, akkor is száznolc pengő járna! Már éppen ki akart lépni, kemény, acélos hangon rákiáltottam:

— Mit jelentsen ez a pár pengő az asztalon!? Száznál több jár!...

Csak félig tudott felém fordulni; az ijedségtől megmerevedett:

— És a koszt? A lakbér?... Ilyen munka után levontam...

Egyetlen mozdulattal tenyerembe sepertem a pénzt, és teljes erőmből hozzávágтам:

— Üri cafat! Tartsa meg ezt is!...

Megfordultam és kimentem. De úgy bevágtam a vastag tölgyfa ajtót, hogy az egész villa beleremegett...

Nyakamon kidagadtak az erek, két lábam úgy feszül, hogy most az acél sem keményebb nála, artikulátlan hangok törnek fel belőlem, majd közepén kettészakad, és nyikorogva, porolva, tompa dübörgéssel kidől a fal...

Kissé meginogva, két karom úgy tartva, ahogyan nyomtam a falat, arcomon a malterpor szétmázolt maszatával, megmerevedve egy pillanatra, akár egy bronzszobor állok, állok, majd elernyedve megfordulok, és a kimerültségtől elcsigázva, de arcomon a győzelem örömmámorával összerogytam a kidöntött fal előtt...

— Így talált rám Jóska...

LIPTAK PÁL RAJZA